

DUMITRU
SOLOMON

PAS ALERGĂTOR SAU PE LOC REPAUS?

ANTITEZE **I**n știu exact cum se vede din teatru viitorul acestei instituții și viitorul artei teatrale, care, de milenii, ne pune în dialog cu zeii și cu esența lor — spiritul omenesc. Fără doar și poate că viitorul teatrului se vede în chip diferit. Cei care doresc demantelarea structurilor vechi și, totodată, revoluționarea artei scenice au probabil o viziune tonică, optimistă asupra teatrului de mâine: instituții suple, dinamice, flexibile, modulare, corespunzând unei societăți descentralizate și dezanchilozate și, în același timp, propice unor modalități noi, diverse de a gândi actul teatral. Ceilalți, atașați structurilor existente, consideră, pare-se, că orice modificare în relieful actual al teatrului românesc ar prejudicia grav nu numai condiția socială și morală a multora dintre profesioniștii scenei, dar și calitatea, verificată timp de decenii, a artei spectacolului, căci, așa cum sîntem organizați acum — bine, rău —, am avut succese remarcabile, inclusiv în ultimii doi ani.

Viitorul, în viziunea celor dinți: un teatru de-schematizat, compus dintr-un manager liber de inhibițiile produse de marile colective, lucrînd cu tehnicieni de vîrf, cu un grup de consilieri permanenți, eventual cu un mic grup de actori care, pentru un spectacol sau altul, poate fi lărgit în funcție de talent, calitate profesională și adecvare la rol, primind subvenții de la autoritățile (guvern, prefecturi, primării) în baza unor proiecte precise și matematic evaluate, acceptînd și eventualul sprijin al unor «mecena», sau «sponsori», cum preferăm azi a le spune. Ce ar decurge! Spectacole pregătite

Intr-un timp calculat la maximum de randament, cu eficiență — și ea maximă — la public, asigurarea unor onorarii ne-umilitoare ale regizorilor, actorilor, scenografilor (aleși pe sprinceană) și, poate, ale autorilor (deși azi, ca și ieri, nu prea ne pasă de soarta autorilor dramatici, nici a celor ignorați, nici a celor jucați — «să zică mersi că-l jucăm»). Un repertoriu divers, compus mai ales din piese cu puține personaje (personajele... costă), experimente (fără, însă, a exagera, căci experimentul presupune riscuri). Ce s-ar câștiga? O concentrare a valorilor (repertoriale, regizorale, actoricești), un sistem concurențial favorizând talentul, calitatea, densitatea, mobilitatea. Ce s-ar pierde: nicidecum timpul (timpul e, totuși, bani); s-ar pierde tergiversările birocratice, spectacolul micilor și marilor conflicte interne, danurile, bisericuțele, găștile, leșul mediocrității, trântorii, ambușcații, sinecuriștii, noaveniștii, impostorii.

Vizorul, în viziunea celorlalți: un teatru instituțional, întemeiat pe o bună tradiție a trupelor și spectacolelor mari, solide, pe stabilitate structurală și protecție sindicală, cu artiști permanenți, salariați pe criterii categoricale și graduale, cunoscându-se între ei și comunicând astfel fără eforturi de adaptare, permițându-și orice tip de repertoriu, orice tip de spectacol. Ce se păstrează? Totul. Cu alte cuvinte, tot ceea ce a dat credibilitate și personalitate flecărei trupei în aceste ultime decenii, cînd teatrul, în ciuda sistemului centralizat și a unor compromisuri, a constituit totuși un forț de rezistență al culturii, al spiritualității, ca de altfel în toate țările est-europene aflate sub dictatura comunistă. Ce se evită? Distrugerea coeziunii interne a unui organism artistic, rispierea forțelor, arbitrarul în selecția repertorială și, nu în ultimul rînd, spectrul șomajului.

Ce mai spun primii! Intrăm, iată, în economia de piață. Poate accepta aceste vechile structuri teatrale, schemele aglomerate, întreținerea pe socoteala statului a unor oameni care nu produc, produc doar din cînd în cînd sau produc doar «marfă» de calitate proastă, compromițînd nu numai firma, dar însăși ideea de artă!

Ce mai spun ceilalți! Ne aflăm într-o lungă perioadă de tranziție, cea mai mare parte a proprietății se află în mâinile statului și va rămîne încă multă vreme. Cultura, proprietate spirituală colectivă, va putea fi lăsată ea la discreția pieței libere! Cine va garanta rămînerea teatrului în teritoriul artei și va putea opri alunecarea în sub-artă și comercialism? În ce mod s-ar putea recalifica un actor șomer, cînd el nu știe și nu poate decât să joace, nicidecum să fie, altcineva sau altceva!

Dreptate par să aibă și unii, și alții. Problema este, însă, nu de a da dreptate unora sau altora și, mai ales, nu de a proclama o victorie teoretică, ci de a descoperi măsura în care teatrul își va găsi locul în noua societate. Această societate sfișiată de curente contrarii, în care se amestecă idealismul cel mai naiv și pragmatismul cel mai deșănțat, în care se înfruntă frenezia reformatoare și moderația conservatoare, în care interesele egoiste dezlanțuite tind să înăbușe interesele unui popor, nu are deocamdată valență liberă pentru cultură. E o întrecere disperată între a demola orice și a păstra orice, între a epuca și a nu lăsa din mină, este o non-solidaritate generală (dacă și sfărîmarea generalului poate fi generală...), astfel încît voințele divergente nu se vor putea întîlni decât, ca dreptele paralele, la infinit.

În aceste condiții, a forța schimbarea instantanee a structurilor teatrale sau a împiedica orice schimbare a acestora mi se pare la fel de inoperant și de periculos. Nu putem arunca în aer sistemul teatral, pentru că nu avem încă nici managerii pregătiți să-și poartă asuma responsabilitatea mișcării imediat următoare, nici legile care să asigure mecenatul cultural atât de necesar în susținerea unor structuri independente. În același timp, nu putem lăsa de capul lui monstrul greoi și leneș care se tirăște reptilian (cum scria cineva) spre nu se știe unde și nu se știe ce, în virtutea cineticii confortabile a căilor bătute, care sînt și cele mai sigure; mă îndolesc că o societate în plină mutație și, pe deasupra, săracă va putea să asfalteze în continuare drumurile colosului teatral care vine (agale) din era comunistă și vrea să intre (la fel) în cea a libertății. Fără a dinamita, va trebui totuși să schimbăm. Schemele de funcțiune ale teatrelor sînt încărcate încă de diletanși și ageamii, de consumatori senini ai produselor ce rezultă din munca altora, de oameni inutili și inutilizabili care, cînd sînt puși să facă treabă, nu adaugă valoare ci o scad, adică strică spectacole, fie că sînt regizori, fie că sînt actori, țesînd cu mîgălă și răbdare, ca pălanjenii, o pînză de mediocritate în teatre. Fiește, o societate, dacă vrea să nu dispară, va trebui să-și apere singurul mod de manifestare specific — creația spiritului. [Numai o societate de roboți s-ar putea defini exclusiv prin fabricarea materiale.] Ea nu poate fi constrînsă totuși să-și păstreze calulele moarte, neproductive. Refuzăm să plătim pentru mărfurile proaste venite din bazarurile turcești sau din gunoarele occidentale. De ce n-am refuza să plătim pentru mărfurile proaste oferite de unele instituții culturale? Teatrele nu-și mai pot îngădui să-și «cîncinte» publicul cu produse modeste rezultate din obligația de a da tuturor de lucru, pentru că riscă să-și piardă spectatorii. Nici statul nu-și mai poate îngădui să subvenționeze nonprofesionalismul, mediocritatea, plictiseala.

Dacă nu rupem pisica, măcar s-o obligăm să prindă șoareci. ■

